

MIĘDZYNARODOWY DZIEŃ PAMIĘCI O OFIARACH HOLOCAUSTU

Posted on 27 stycznia 2026

27 stycznia, w Międzynarodowym Dniu Pamięci o Ofiarach Holocaustu, szczególnie wybrzmiewa potrzeba ochrony materialnych śladów po społecznościach, które zostały niemal całkowicie unicestwione. Dziedzictwo kulturowe polskich Żydów, naznaczone tragedią Zagłady, pozostaje jednym z kluczowych obszarów działań Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Instytut nie ogranicza się wyłącznie do upowszechniania wiedzy, lecz podejmuje także konkretne kroki na rzecz ratowania zagrożonych miejsc pamięci, czego przykładem są działania podjęte w 2025 r. wokół dawnego cmentarza żydowskiego w Turobinie na Lubelszczyźnie.

Panorama dawnego cmentarza żydowskiego w Turobinie, fot. Dominik Szulc/OT NID w Lublinie

W 2025 r. NID aktywnie uczestniczył w prowadzonym przez Wojewodę Lubelskiego postępowaniu mającym na celu uratowanie przed całkowitą degradacją dawnego cmentarza żydowskiego w Turobinie na Lubelszczyźnie, gdzie od ok. 60 lat prowadzono gospodarkę rolną. Założony w XVI w. cmentarz na którym w 1942 r. spoczęły ofiary Holocaustu - kilkuset Żydów z Turobina, Lublina, a nawet Łodzi i Koła - zastąpiło później pole uprawne. Z kolei miejscową synagogę rozebrano. Ostatnią pamiątką świadczącą o obecności licznej społeczności żydowskiej w tym mieście był dotychczas jedynie dawny dom rabina.

Oddział Terenowy NID w Lublinie, przy wsparciu specjalistów z Działu Archeologii oraz Działu Krajobrazu i Założeń Zieleni, przygotował na wniosek wojewody dwie opinie dotyczące historii dawnego cmentarza żydowskiego w Turobinie, jego statusu oraz możliwości objęcia go ochroną prawną. Przed ich sporządzeniem przeprowadzono oględziny terenu, podczas których ekspert NID znalazł na obszarze dawnego cmentarza m.in. fragmenty nowożytniej ceramiki i szkła, grosz z czasów króla Stanisława Augusta Poniatowskiego oraz Medal Wystawy Krajowej w Poznaniu z 1929 roku. Znaleziska te przekazano służbom ochrony zabytków.

Fragment naczynia nowożytnego z widocznym brzegiem znaleziony na terenie dawnego cmentarza żydowskiego w Turobinie, fot. Dominik Szulc/OT NID w Lublinie

Ustalenia dokonane przez NID stały się podstawą do wydania przez wojewodę decyzji z 31 grudnia 2025 r., na mocy której dawna nekropolia w Turobinie została uznana za cmentarz wojenny – miejsce pochówku ofiar Holocaustu, będących przed wojną obywatelami Rzeczypospolitej Polskiej. Decyzja umożliwia trwałe upamiętnienie cmentarza i jednocześnie stanowi przełom w dotychczasowych formach ochrony prawnej cmentarzy żydowskich. Prawdopodobnie po raz pierwszy taki cmentarz został formalnie uznany za cmentarz wojenny. Do tej pory, ze względu na utratę części swoich wartości zabytkowych, obiekt figurował jedynie w gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków.

W toku postępowania wojewoda korzystał także z informacji przekazanych przez Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz prof. Andrzeja Trzcińskiego, autora karty ewidencyjnej cmentarza jako zabytku nieruchomego niewpisanego do rejestru zabytków. Z inicjatywy Marszałka Województwa Lubelskiego na budynku Urzędu Miejskiego odsłonięto także tablicę upamiętniającą żydowskich mieszkańców Turobina. Wszystkie te działania były możliwe dzięki wieloletniemu zaangażowaniu lokalnego społecznika, pana Jana Chachuły z Przedmieścia Szczebreszyńskiego, który od lat zabiegał o trwałe upamiętnienie

cmentarza.

Położenie dawnego cmentarza żydowskiego (czerwony kwadrat) i nieistniejącej już synagogi (niebieski kwadrat) w Turobinie,
opr. A. Trzciński

Pracownicy NID w całej Polsce realizują obecnie kolejne działania poświęcone m.in. ochronie dziedzictwa żydowskiego. Podejmują je zarówno z własnej inicjatywy, jak i we współpracy z innymi instytucjami publicznymi oraz lokalnymi społecznikami. Osoby takie, jak pan Jan Chachuła z Turobina, odgrywają ważną rolę w ochronie zabytków i miejsc pamięci w Polsce.